

«ФУНДАМЕНТАЛЬНА НАУКА НЕ МОЖЕ ІСНУВАТИ БЕЗ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ, ЯК І СУЧАСНА ДЕРЖАВА ТА НАЦІЯ НЕ МАТИМУТЬ МАЙБУТНЬОГО БЕЗ НАУКИ», – ОЛЕКСАНДР СКРИПНЮК

Пропонуємо читачам інтерв'ю з Олександром Васильовичем Скрипнюком – заступником директора з наукової роботи Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, доктором юридичних наук, професором, академіком Національної академії правових наук України, Почесним академіком Національної академії педагогічних наук України, заслуженим юристом України.

Наша зустріч відбувається у знаменний час. Незабаром наукова спільнота та юридична громадськість відзначатиме 70-річчя головної науково-дослідної установи НАН України в галузі держави і права – Інституту держави і права ім. В. М. Корецького. Тому сьогодні йтиметься про право, науку та Інститут.

ОЛЕКСАНДРЕ ВАСИЛЬОВИЧУ, ВИ ВІДОМІЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІСТ ТА ТЕОРЕТИК ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ХОТІЛОСЯ Б ПОГОВОРИТИ ПРО ВАШ ШЛЯХ ДО ПРАВА...

Чим більше минає часу, тим більше переконуюсь, що мій вибір права як професії та подальшої діяльності був не випадковим. Все почалося на землі, де я наро-

дився, там, де зустрічаються історичні Поділля з Південною Волиню, між координатами Острога, Пересопниці, Заславля та Двірцем. Цей регіон багатий традиціями. Мої предки до дванадцятого покоління, а серед них були українці, поляки, литовці та німці, активно долучалися до подій, що відбувалися на цій землі, дорого заплатили, щоб Україна була вільною, жертвуючи своїм життям в період революції, репресій, Другої світової війни. Історична пам'ять, дух традицій і жертвності в ім'я України завжди панували в родині. В сім'ї в пошані було художнє слово, класичні живопис, театр та музика, а насамперед, підвищений інтерес до української національної та політичної історії. Наукову історію я з дитинства читав

як художню літературу. У бабусі була велика бібліотека, в якій були і заборонені владою книги. В школі історію Української РСР не вивчали, хоча такий підручник був. З ідеологічних міркувань, шкільні підручники з історії СРСР старшими членами родини не викликали схвалення.

Саме це зробило визначальний вплив на вибір мною майбутньої професії між історією, правом та філософією. Найпрагматичнішим серед них було право. В 70-ті та 80-ті роки ХХ століття знання були не найголовнішим чинником, щоб вступити до юридичного факультету (до нього слід було мати членство в компартії або трудовий стаж чи службу в армії). Тому мій шлях до юриспруденції та науки пролягав через історію.

Після закінчення історичного факультету столичного Шевченківського університету, коли почалися глибокі суспільно-політичні та економічні зрушення, історії стало недостатньо для власної суспільної реалізації. Право мені довелось опанувати в Юридичному інституті Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова (тепер Національний) на факультеті державного будівництва та управління. На початку 2000-х років мої освітні та наукові студії були продовжені в Університеті штату Міннесота, м. Міннеаполіс (США) в галузі державного управління.

Отримана освіта дала можливість активно працювати на освітянській ниві, в науково-дослідному просторі, на державній службі. Коли працюєш, використовуючи знання на стику різних галузей наук, отримуєш комплексні результати. Історія надзвичайно формує політичну культуру, широкі світоглядні засади. В науці міжгалузеві дослідження на межі історії, історії держави, історії українського права, історії правових вчень, історії політичної думки, історії державного управління забезпечують комплексний синтез і багатоаспектність. Правова наука,

зокрема, такі її галузі, як теорія держави і права, конституційне право, адміністративне право, філософія права, сприяють здійсненню міжгалузевих досліджень з науковою галуззю «державне управління» і дають плідні наукові результати. На яких посадах, чи в яких установах я б не працював: чи то професором, завідуючим кафедри у виші чи відділу в науковому інституті, у ВАК України чи Президії НАПрН України, в Центрі нормпроектного забезпечення діяльності Президента України, міждисциплінарний підхід забезпечував всебічне вирішення проблем, виконання своїх функціональних обов'язків, але в основі професійної діяльності завжди було право.

? ЯКІ ОБСТАВИНИ ВПЛИНУЛИ НА ВИМОГИ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ВАШОЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ?

Першою моєю науковою роботою була стаття, опублікована в 1977 році в районній газеті. В той час відбувалося обговорення проекту Конституції СРСР і мої думки стосувалися ст. 28 проекту Конституції про забезпечення миру, мирного співіснування в світі. З погляду сьогодення це були мої перші спроби в сфері конституціоналістики. А далі була участь в студентських наукових конференціях, навчання в аспірантурі, захист кандидатської та докторської дисертацій. Пам'ятаю, коли затверджували тему докторської дисертації «Розбудова Української держави на сучасному етапі», мене попереджали маститі вчені з досвідом про ризики, в зв'язку з тим, що може відродитися союзна держава і тема стане не дисертальною. Проте я був глибоко переконаний, що вороття не буде. Все моє свідоме практичне життя пов'язане з академічною наукою: робота в Слов'янському центрі академічних, культурних та інформаційних зв'язків Українського

фонду культури, потім десять років на чолі департаменту гуманітарних та суспільних наук Вищої атестаційної комісії України. В останній я отримав великий управлінський і науковий досвід та інтелектуальне зростання не лише в питаннях атестації кадрів вищої кваліфікації, а й створення самої системи атестації, модернізації номенклатури спеціальностей та введення нових галузей наук, підготовки їх паспортів для атестації кандидатів і докторів наук незалежної України, створення спеціалізованих вчених та експертних рад, створення нормативної бази функціонування національної системи атестації наукових кадрів вищої кваліфікації. А це були не тільки юридичні, історичні науки та державне управління, а всі п'ятнадцять галузей суспільних і гуманітарних наук, починаючи від педагогічних і закінчуючи економічними. Наступний етап був пов'язаний з Національною академією правових наук України в якості керівника управління зв'язків з органами державної влади та міжнародними організаціями. Це дуже була цікава робота з організації та проведення наукових заходів, реалізації наукових проектів тощо. Останні три роки я обіймаю посаду заступника директора з наукової роботи Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Хоч я в Інституті працюю на громадських засадах, а потім за сумісництвом з 1997 року. Тобто більше 20 років. Тісні зв'язки з Інститутом в мене встановилися з початку 90-х років минулого століття. Через провідних вчених в різних галузях юридичної науки – Ю. С. Шемшученком, В. І. Семчиком, В. Ф. Сіренком, В. Б. Авер'яновим, О. М. Костенком, В. Н. Денисовим, Я. М. Шевченко, І. О. Кресіною, Н. М. Оніщенко та багатьма іншими авторитетними та визнаними вченими, які очолювали спеціалізовані вчені ради, чи працювали в єдиній експертній

раді ВАК України з юридичних та політичних наук. Пізніше була участь у фундаментальних академічних енциклопедичних виданнях, колективних монографіях, керівництво науково-дослідними темами та спільна участь в конституційному процесі та робота над модернізацією Конституції України.

СВЯТКУЮЧИ 70-РІЧЧЯ ІНСТИТУТУ, ЯКІ ВИ МОЖЕТЕ ВИДІЛИТИ ОСНОВНІ ВІХИ НАУКОВОГО ПОСТУПУ УСТАНОВИ ТА ЇЇ КОЛЕКТИВУ?

За 70 років інститут та його колектив пройшли великий та славний шлях творення, перемог, титанічної роботи багатьох науковців, імена яких золотими літерами вписані в історію правової науки України. Організаційно все розпочалося у 1949 році зі створенням Сектору держави і права АН УРСР. Це було свідченням того, якого великого значення надавало керівництву СРСР створенню наукового Інституту з проблем держави і права в Україні. Такий крок був закономірним в організації української правової науки. Цьому передували академічні традиції 20-30-х років, започатковані видатним дослідником історії українського права, академіком, другим президентом Всеукраїнської академії наук М. П. Василенком. Біля витоків формування Інституту стояв відомий академік АН УРСР В. М. Корецький, який став директором Сектору і за двадцять років забезпечив його перетворення в Інститут. З 1974 року Інститут очолював академік АН України Б. М. Бабій, а В. М. Корецький став його почесним директором. Останній був єдиним вченим-юристом, удостоєним на всьому радянському просторі звання Героя Соціалістичної Праці. Завдяки йому, був створений інтелектуальний колектив вчених-правознавців та оптимальна на той час організаційна

структура, зумовлена завданнями, які ставила перед Інститутом держава. Вчені-дослідники успішно працювали над фундаментальними дослідженнями держави та права, словниковою юридичною літературою та юридичною довідковою літературою для населення.

Новий етап в розвитку Інституту пов'язаний з періодом радянської демократизації, перебудови та гласності. В цей період новим директором Інституту було обрано Ю. С. Шемшученка, який забезпечив перебудову установи в нових умовах, істотні зміни в координації та дослідженні державно-правової тематики в умовах суверенітету та незалежності України. Видатний вчений та організатор науки Ю. С. Шемшученко перетворив Інститут в сучасну потужну наукову установу, головний академічний центр держави і права в Україні. Його досягнення широко визнані як в Україні, так і за її межами. В установі діє 9 наукових відділів, 6 наукових центрів, 3 докторські вчені ради, видається 13 періодичних наукових видань. Створені нові сучасні напрямки, підгалузі та галузі наукових досліджень та підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації. До них слід віднести муніципальне та космічне право, порівняльне правознавство, правові проблеми політології та інші. За роки існування в Інституті підготовлено понад 500 наукових монографій, здійснені фундаментальні видавничі проекти: «Юридична енциклопедія» в 6-ти томах, «Енциклопедія культурознавства» в 6-ти томах, «Антологія української юридичної думки» в 10-ти томах, «Великий енциклопедичний юридичний словник», підготовлена та видається «Енциклопедія міжнародного права» в 3-х томах. Разом з НАПрН України готується та видається «Велика українська юридична енциклопедія» в 20-ти томах. Інститут проводить також

змістовну експертну та освітянську діяльність. І це не повний перелік його досягнень.

? ЯКУ УЧАСТЬ БЕРЕ ІНСТИТУТ У СУЧАСНОМУ ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ?

Одним із провідних напрямків діяльності Інституту є його участь у правотворчій діяльності, розроблення для органів державної влади наукових рекомендацій щодо розбудови держави, забезпечення її сталого та інноваційного розвитку, правове забезпечення здійснення її євроатлантичного інтеграційного курсу, використання прикладних розробок для використання у правотворчій та правозастосовчій діяльності, підготовка юридичних та консультативних висновків. Інститут надає постійну консультативну допомогу Верховній Раді України, Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерствам, Конституційному Суду України та Верховному Суду, іншим державним установам. Науковці інституту забезпечують науковий супровід державотворчого процесу.

Активну участь наші співробітники брали в конституційному процесі України, в складі груп, комісій та інших органів. Протягом 1990-1992 рр. було розроблено та передано до Конституційної комісії Концепцію нової Конституції України. Вони зробили вагомий внесок у розробку проекту Декларації про державний суверенітет України, законопроектів про Раду Міністрів, про Конституційний Суд України. В 1994 році був розроблений та поданий до Верховної Ради України альтернативний проект Конституції України під назвою «Проект Конституції України Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України». Протягом вересня-листопада 1995 року за участю науковців Інституту був розроблений

новий офіційний проект Конституції України, який після схвалення Конституційною комісією був переданий на розгляд Верховній Раді України. За участю фахівців Інституту в цей період також підготовлена Комплексна концепція розвитку законодавства України та галузеві концепції, які були покладені в основу офіційної Концепції розвитку законодавства України до 2005 року, схваленої Верховною Радою України. Науковці Інституту з середини 90-х років до 2005 року входили до Конституційної комісії Верховної Ради України і робочої групи по розробці проекту Конституції України (Ю. С. Шемшученко, 1996 рік), Комісії з підготовки змін до Конституції України та інших законопроектів (Ю. С. Шемшученко, 2000 рік), Національної конституційної ради (Ю. С. Шемшученко, 2008 рік), Конституційної Асамблеї (Ю. С. Шемшученко, О. В. Скрипнюк, М. О. Пухтинський (2010-2014 рр.), Конституційної комісії (Ю. С. Шемшученко, О. В. Батанов з 2015 року). Протягом останніх років наші науковці беруть участь у підготовці Національних доповідей України: «Україна: шлях до консолідації суспільства» (2017 р.), «Українське суспільство: міграційний вимір» (2018 р.) та «Євроатлантичний вектор України» (2019 р.)

? ПОДІЛІТЬСЯ ВАШИМ БАЧЕННЯМ МАЙБУТЬОГО СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ НАУКИ...

Сьогодні академічна наука через хронічне недофінансування перебуває у скрутному стані. Це спричиняє відтік наукових кадрів.

За останні 6 років з інституту звільнилися 33 науковці, серед них – 9 докторів та 24 кандидати наук. Переконаний, що для науково-дослідних установ має бути державне замовлення на виконання важливих для держави проектів. Сьогодні результати наукових досліджень не є витребу-

ваними державою і суспільством і це відбувається в період здійснення їх докорінної модернізації. В свою чергу, правова наука повинна адекватно реагувати на виклики часу. За цих умов і організація науки, в тому числі правова, а також Національна академія наук та Національна академія правових наук потребують змін, реформування. Це веління часу. Але, реформуючи, слід зберегти і примножити той позитивний досвід, який напрацьований НАН України протягом багатьох десятиліть. Він ще далеко незреалізований. І взагалі у владі і суспільстві має бути сформоване ставлення до НАН України як до великого національного надбання. Слід пам'ятати, що навіть у трагічні часи для України: революції, німецької окупації, розрухи гетьман Павло Скоропадський створив Академію саме як науково-дослідну установу, тим самим усвідомлюючи роль науки і новоствореної Академії в розбудові Української Держави. Завершуючи науково-академічні аспекти, хочу наголосити, що в усьому світі фундаментальна наука існує завдяки державній фінансовій підтримці. Без науки неможливе існування ні сучасної держави, ні сучасної модерної української нації.

? РОЗКАЖІТЬ ПРО ВАШУ РОДИНУ, ВПОДОБАННЯ. ШО Б ВИ ПОБАЖАЛИ НАШИМ ЧИТАЧАМ?

Так сталося, що вся моя сім'я наукова, всі юристи. Моя дружина доктор, син – кандидат юридичних наук. Щодо хобі – це подорожі, театр, відпочинок в колі сім'ї, читання. На жаль, на все це більше бракує часу. Тому я використовую будь-які моменти і ціную їх.

Хочу побажати читачам добра. Добро – це дуже емке поняття. Творчим людям зичу наснаги. Всім бажаю, щоб прийшов мир на нашу землю. Я вірю в Україну і наше прекрасне в ній майбутнє! ■